

Werken met klei

*Foto's in deze KLOSkennis, op de website en facebookpagina zijn van:
IngridR, Ylse V. Lia N, Nathalie H, Greta B en andere leden van de Werk- en
Steungroep Kleuteronderwijs (WSK-kleuteronderwijs.nl)*

Deze informatie is samengesteld aan de hand van stencils, gebruikt op de Klos in Tilburg in de periode 1970-1975, waarin helaas geen bronnenboek(en) vermeld werden.

Mijn grote dank gaat uit naar mijn didactiek- en methodiek-docenten: Ank van den Berg, Petri Bloemkolk en Jos Bartels die ons op inspirerende wijze al deze kennis hebben bijgebracht.

november 2017, Erica Ritzema.

Werken met klei

Werken met klei is voor ieder kind aantrekkelijk, omdat het onmiddellijk resultaat geeft.

Het kind ervaart namelijk meteen de macht over het materiaal, want alleen al door er stevig met je vinger op te drukken ontstaat er een gat.

En als je niet tevreden bent over datgene wat er is ontstaan, kun je dat met één beweging van je hand ook weer ongedaan maken. Het materiaal leent zich daarom uitstekend om mee te experimenteren.

Je kunt het plat slaan, doormidden breken of snijden, opvouwen, indrukken en je kunt er slangetjes en ballen van rollen. Het is heerlijk materiaal om te manipuleren, want het materiaal verandert door iedere aanraking.

Wederom zie je tijdens het werken met het materiaal de opbouw in de omgang met het materiaal terug:

- De hele jonge kleuter experimenteert met het materiaal en heeft daar voldoende aan. Hij geniet van het spelen met de klei en heeft geen doel voor ogen.
- De iets oudere kleuter benoemt zijn product achteraf.
- Daarna gaat het kind tijdens het proces zijn resultaat een naam geven, maar stelt het zijn doel nog heel makkelijk bij wanneer het tijdens de activiteit in zijn product toch iets anders meent te herkennen.

- Een oudere kleuter heeft vooraf een plan gemaakt en werkt doelgericht. Als hij nog niet over de vaardigheden om dat doel te bereiken blijkt te beschikken, stelt hij zijn doel bij door het aan te passen aan zijn mogelijkheden.
- Een kleuter die over voldoende vaardigheid beschikt, maakt volgens een vooropgezet plan een product en slaagt daar ook in.

Tijdens het boetseren zie je dat het jonge kind aanvankelijk nog boetseert vanuit de schouder, terwijl het oudere kind werkt vanuit de pols.

Goede klei is kneedbaar en het kneden traint de vaardigheid van de handen en de vingers.

De jonge kleuter heeft daarom nog vaak meer moeite met kneden en het kneden is ook vermoeiend voor hem, omdat hij die vaardigheid nog niet beheerst.

Het materiaal leent zich zowel voor driedimensionaal werken (mensen, dieren en dingen) als voor werken in het platte vlak (tegels, reliëf, drukwerk).

Wat is klei?

We kunnen laten werken met:

natuurklei

Dat is bezonken slib, dat men (onder andere) in rivierbeddingen vindt. Het slib bevat restanten van planten, dieren en gesteenten en deze restanten kunnen van invloed zijn op de kleur.

Oudere klei is beter dan jongere, omdat daarin het verrottingsproces zich al verder voltrokken heeft. De klei is te koop als brood van tien kilo, verpakt in plastic. De klei moet de juiste vochtigheidsgraad hebben om hem goed te kunnen verwerken. Klei die, geleverd in de verpakking, al hard aanvoelt, moet worden teruggestuurd naar de leverancier. Gesloten pakken blijven namelijk vorstvrij wel drie maanden goed. Deze klei is neutraal van kleur en en soepel van structuur waardoor hij goed

kneedbaar is. Losse onderdelen dienen goed aangesmeerd te worden.

Producten van deze soort klei kunnen worden gedroogd. De voorraad moet afgesloten én vochtig worden bewaard.

synthetische klei

Deze klei is verkrijgbaar in allerlei kleuren, maar kan niet worden gedroogd of gebakken.

Vaak is deze soort wat stugger van structuur, maar wordt hij door het kneden wel wat soepeler. Losse onderdelen blijven plakken zonder dat ze aangesmeerd moeten worden.

Let op dat deze klei gifvrij is, want de kleuren zien er erg smakelijk uit.

Wij mochten deze klei op de klos niet gebruiken, omdat het heel frustrerend is dat de kleuren snel door elkaar raken, waardoor het materiaal niet meer netjes kan worden opgeruimd.

brooddeeg

Zelfgemaakte “klei” van:

3 kopjes bloem

1 kopje water

1 kopje zout

1 eetlepel slaolie

Dit deeg moet je vooraf goed kneden tot een soepele massa. Mocht het te droog zijn, dan voeg je wat extra water toe, is het te vochtig dan wat extra bloem.

Je kunt er kleur aan toevoegen door wat verf door het deeg te mengen of door het water te kleuren met wat crêpepapier. (dat je er na het kleuren weer uithaalt).

Producten kunnen in de oven gebakken worden, het eerste uur op 100 graden C., vervolgens afbakken op 125 graden tot ze hard zijn en daarna in de oven laten afkoelen.

Ook de onderdelen van brooddeeg moeten tijdens het werken worden aangesmeerd.

Dit materiaal leent zich goed om vormpjes uit te steken of te snijden, zoals bijvoorbeeld herfstbladeren of kerstklokjes, die het kind na het bakproces kan schilderen en die je ook nog kunt vernissen, zodat een houdbaar product ontstaat dat je bijvoorbeeld aan een tak of in een kerstboom kunt hangen. Bak- en zandbakvormpjes kunnen hierbij goed gebruikt worden.

Een hand- of voetafdruk van het kind gebakken en geverfd/gevernist, doet het altijd goed als moederdagcadeau.

Maak voor het bakken een gaatje in het deeg, zodat het product kan worden opgehangen.

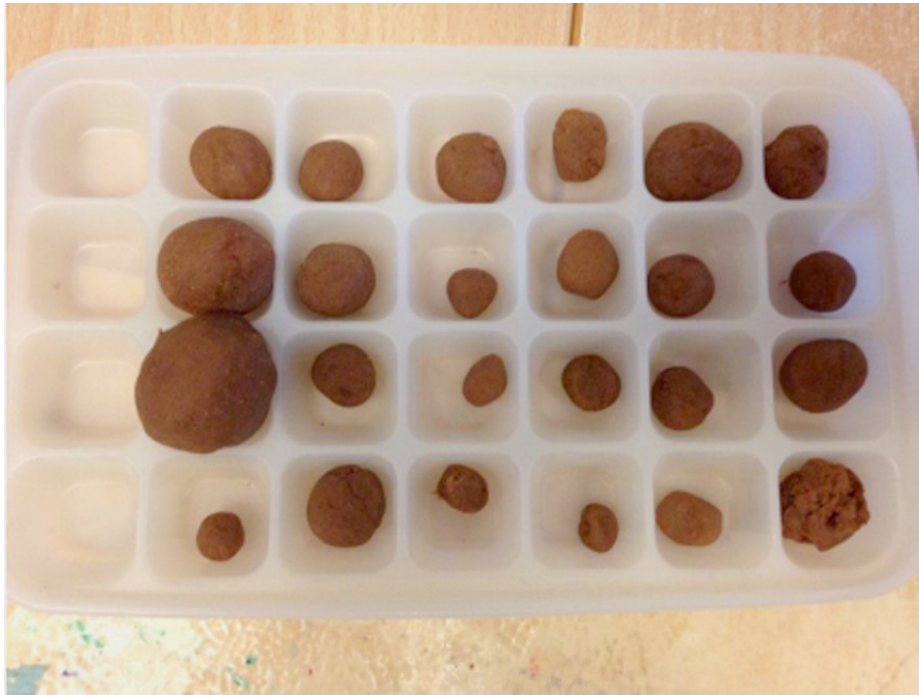
Goed materiaal voor het werken met klei

- een kleibrood dat (met behulp van een nylondraad) in blokken is verdeeld;
- deze blokken moeten (met je vinger) worden voorzien van een gat, dat gevuld wordt met water om de vochtigheid te garanderen;

- een afsluitbare plastic bak waarin de blokken, verpakt in plastic folie, worden bewaard;
- vroeger waren er ook speciale kleitafels in de handel, voorzien van een zinken bak;
- hulpmiddelen als stokjes, spatels, (deeg)rollen, kammen, bakvormpjes, plastic doppen;
- een onderlegger om op te werken, maar wel een die geen vocht opneemt, want anders droogt de klei te snel uit;
- plastic schorten;
- een plastic of rubber matje om het kleiproduct op te laten drogen, hout is hiervoor niet geschikt, omdat het tijdens het drogen te snel water aan de klei onttrekt, waardoor het werk verpulvert.

Variaties in het boetseren

- kneden;
- een bal rollen;

- een ketting maken door kleine balletjes te rollen, daar een gat in te steken en die balletjes na droging te schilderen en aan een draad te rijgen;
- een bal rollen en die plat maken, zodat er een soort afgeronde tegel ontstaat, waarin je kunt tekenen met een prikker of prikpen en waarin je vormen kunt afdrukken;
- een bal rollen, plat maken en er vormpjes uit steken;
- een tegel maken (door de vorm bij te snijden) en daarin te tekenen of afdrukken in te maken met bijvoorbeeld een hand of voet, een kroonkurk, een herfstblad, een dennenappel, rietjes, een kam, stamper. Dit kan zowel een realistisch als een abstract resultaat opleveren. Je kunt ook symmetrisch laten werken vanuit de hoeken en vanuit het midden. Vrij of met behulp van voorbeeldkaarten (zie hiervoor de vorige kloskennis).
- een tegel maken en er bijvoorbeeld steentjes, pasta, kralen, schelpjes, eikelhoedjes of spliterwten indrukken;
- deze werkwijzen combineren door bijvoorbeeld in de klei een boom te tekenen en daarna van kraaltjes de blaadjes te maken;

- de tegel nadien te schilderen en/of te vernissen;
- kleine balletjes rollen die je op een tegel kunt drukken, zodat een reliëf ontstaat;
- kleine balletjes rollen en er daarna slangetjes van rollen die je als reliëf op een tegel kunt drukken;
- een kneedpotje maken: een bal rollen en daar met de duimen in het midden een gat indrukken zodat het een potje wordt;
- een potje maken: een bal rollen en plat drukken, dan een slang rollen en daarmee de rand van de bodem bekleden en de uiteinden aan elkaar strijken, deze actie herhalen totdat het potje hoog genoeg is en alles goed aandrukken.

Hieronder is op die manier een potje gemaakt met een gat in het midden. Door het potje om te keren en vervolgens door het gat een touw met een vetbol te trekken, is het een voedselhanger voor de vogels geworden. Wanneer je er een klepel (touwtje met kraal) in bevestigt, wordt datzelfde potje een kerstklok.

- het maken van mensen, dieren en dingen kan op twee manieren:

- de kleuter kneedt vanuit een bol klei (dus vanuit een geheel) een vorm;

- de kleuter bouwt een vorm op uit losse onderdelen.

Hierboven zie je een drie- en een tweedimensionaal voorbeeld.

Je kunt ook gebruik laten maken van cocktailprikkers om losse onderdelen te verbinden, bijvoorbeeld een hoofd met behulp van een prikker aan de romp bevestigen.

Tijdens het opbouwen van een vorm, of het bevestigen van losse delen op een tegel, dienen we het kind te leren elk onderdeel goed aan te smeren, zodat het droge product niet uit elkaar valt.

Organisatie

- zelf een onderlegger klaarleggen met een blok klei;
- schort aan laten trekken en aanleren bij elkaar de schort dicht te maken;
- handen voor aanvang laten wassen;
- na afloop mag een product blijven staan om te drogen op de daarvoor bestemde onderlegger;
- de rest wordt door het kind bij elkaar gedrukt en opnieuw tot een blok gevormd waarin een gat wordt gemaakt;
- de leerkracht of de oudere kleuter vult dit gat met water en verpakt het blok opnieuw in folie;
- het kind maakt de onderlegger schoon met keukenpapier;
- het kind wast de handen met behulp van een goede nagelborstel;
- de schort mag pas uit na toestemming van de leerkracht.

Nadat het product gedroogd is, kan men er voor kiezen het te vernissen of het eerst te schilderen.

Als het een teer product betreft, is dit geen aanrader, maar kun je beter gebruik maken van een spuitlak. Wanneer een kind in de kerstperiode bijvoorbeeld een ster heeft gemaakt, kun je die vrij eenvoudig zilver spuiten.

Succes, Erica Ritzema